

YAŞAYAN İTİKÂDÎ İSLAM MEZHEPLERİ ARAŞTIRMALARINDA BİR KAYNAK OLARAK İNTERNET

Yrd. Doç. Dr. M. Ali BÜYÜKKARA (*)

Son yarım asırdaki büyük teknolojik ilerlemeler sayesinde gelişen veya geliştirilen birçok araç ve teknik, bilim dünyasının hizmetine hızlı bir şekilde sunuldu. Sosyal bilimler kapsamı içinde yer alan disiplinler, bu gelişmelerden büyük ölçüde etkilendiler. Yüzyıllara dayanan bir metot geleneğine sahip olan ve genelde klasikleşmiş teknikleri kullanan birçok sosyal bilim dalı, yeni teknoloji ile birlikte, kullandıkları teknikleri modernleştirdiler ve metotlarını yeniden gözden geçirdiler. Söz konusu teknolojik gelişmelerin belki de en önemlisi, bilgisayarın icadı oldu. Bilgisayar, kısa sayılabilecek bir süre içinde, "olmazsa olmaz" derecesinde bir araştırma aracı olarak hemen hemen her sahada kullanılmaya başlandı. Sosyal bilimler sahası için konuşulacak olursa, ilk önceleri sadece bilgiyi saklayarak onu belli ölçülerde değerlendiren ve bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde ulaşma ve tasnif etme imkanlarını sağlayan bilgisayar, son yıllarda bilginin taşınması ve yayılmasında da kullanılmaya başlandı. Günümüzde bilgisayar yoluyla bilginin naklini ve neşrini temin eden sistemlerden en önemlisi ve en gelişmiş, İnternet ismi verilen sistemdir. İnternet, "birçok bilgisayar sistemini TCP/IP protokolü ile birbirine bağlayan, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır. İnternet, bilgiye kolay, ucuz, hızlı ve güvenli ulaşmanın ve onu paylaşmanın günümüzdeki en geçerli yoludur"¹. Bu büyük iletişim ağına, her türlü özel ve tüzel kişiler, özel veya kamuya ait kurum, kuruluş ve teşkilatlar, akademik, ticari ve askeri kuruluşlar ile kütüphaneler ve diğer bilgi merkezleri bağlanabilmekte, bilgi ve belge temin etmektedirler.

İnternet ağında Müslümanlarca yürütülen bir takım faaliyetlerin mevcudiyeti neticesinde, İslam dini, coğrafyası ve Müslümanlarla ilgili akademik çalışmalar yapan Batılı araştırmacılar, İnternet'teki İslamî faaliyetleri gözlem altına alarak bu konuda yaptıkları araştırmaları yayınlamaya başladılar. Yakın zamanda yayınlanan üç makale, bu hususta yapılan çalışmalar hakkında okuyucuya bir fikir verebilir. H. Nazari makalesinde, İnternet üzerinde İranlıların yaptığı ve İranlıları ilgilendiren faaliyet-

*) Çanakkale Onsekiz Mart Ü. İlahiyat Fak. İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

1) *İnternet Kullanımı ve Çokça Sorulan Sorular*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları: XXII, Kahramanmaraş 1995, s.10.

leri mercek altına almakta ve İranlılar arasında İnternet kullanım oranını tesbit etmeye çalışmaktadır². N. Gallagher, İnternet üzerindeki Orta Doğu ve Kuzey Afrika kaynaklı insan hakları mücadelesini değerlendirmekte, İnternet'te web siteleri bulunan insan hakları savunucusu birçok organizasyonun faaliyetlerini tanıtarak, İnternet adreslerini araştırmacıların bilgisine sunmaktadır³. R. Lohlker ise makalesinde, İnternet'te faal olan değişik İslamî grup, cemaat ve tarikatın çalışmalarını değerlendirmektedir. Orta Doğu'daki mevcut bazı yönetimlere muhalif olan çeşitli siyasi grupların faaliyetleri de makalenin inceleme alanına girmektedir. Lohlker, makalesinin sonunda, Müslümanlara ait onbeş kadar web sitesinin adresini belli bir sınıflama yapmadan vermektedir⁴. Biz ise bu çalışmamızda, artık Türkiye'de de yaygınlaşmaya başlayan ve hemen hemen bütün üniversitelerin bağlı bulunduğu İnternet'teki, İslam mezhepleri tarafından yürütülen faaliyetleri, konuyla ilgilenen akademisyen ve araştırmacılar için tanıtmayı amaçladık. Bu tanıtıma geçmeden önce, İnternet ile ilgili temel bazı bilgilerin verilmesi, bu çalışmayı her halde daha verimli hale getirecektir.

"Cyberspace" ("sibernetik evren") ismi ile anılan ve kendisine ancak İnternet yoluyla ulaştığımız uçsuz bucaksız bilgi, haber, resim, renk ve ses okyanusu, araştırmacılar tarafından keşfedilmeyi bekleyen apayrı bir dünyadır. Her araştırmacı, ilgilendiği konuyla ilgili bir malumatı bu dünyada mutlaka bulabilir. Cyberspace'in her köşesinin belirlenmiş bir adresi bulunduğundan, bu dünyada yolculuk yapmak isteyen bir araştırmacı, öncelikle gideceği yerin adresini bilmek, eğer bilmiyorsa bulmak zorundadır. Coğrafi yerleşimlerin posta adreslerinin veya telefon numaralarının belirlenme biçimlerinde olduğu gibi, İnternet adreslerinin belirlenmesinde ve kullanımlarında da uyulması gereken bir takım kurallar ve anlaşmalar vardır. Cyberspace'deki İnternet adresleri, genellikle http şeklindeki bir kısaltma ile başlar. "HiperMetin Aktarım Protokolü" ("HyperText Transfer Protocol")'nün kısaltılmış şekli olan http, bilgi metinlerinin İnternet aracılığı ile aktarımını destekleyen standart iletişim dilinin (protokol) adıdır. Adreste http'yi takip eden www ise, "World Wide Web" in kısaltılmış şeklidir. WWW, İnternet bilgisayar ağı üzerindeki kaynakların yerini belirlemek, bu kaynakların verdiği bilgilere erişmek için kullanılan bir istemci/sunucu sistemidir. Adreste, WWW'den sonra, genellikle bilgi ve belgeyi sağlayan kaynağın kimliğini veren bazı ifadeler ve kısaltmalar yer alır. Adres, bu kaynakların faaliyet amaçlarını gösteren değişik rumuzlar ile devam eder. ABD kay-

2) bkz. Haleh Nazari, "Imagined Cyber Communities, Iranians and the Internet", *Middle East Studies Association Bulletin*, 30 (1996), ss.158-164.

3) bkz. Nancy Gallagher, "Middle East and North Africa Human Rights Activism in Cyberspace", *Middle East Studies Association Bulletin*, 31 (1997), ss.17-29.

4) bkz. Rudiger Lohlker, "Cybermuslim-Islamisches and Arabisches im Internet", *Orient*, 38 (1997), ss.236-244.

naklı İnternet adreslerinde, "com" ticari amaçlı, "edu" ise eğitim amaçlı faaliyet gösteren kuruluşların rumuzlarıdır. Hükumete bağlı kuruluşlar, "gov" rumuzunu, kâr amacı gütmeyen sosyal kuruluş ve teşkilatlar ise "org" rumuzunu kullanırlar. ABD kaynaklı adresler genellikle bu ifadeler ile sona erer. Fakat ABD dışındaki ülkelerin kaynaklık yaptıkları İnternet adresleri, ülke rumuzu ile sona erer. Mesela, "uk" İngiltere'yi, "jp" Japonya'yi, "tr" ise Türkiye'yi ifade etmektedir⁵.

Web sayfası veya web sitesi, İnternetin www istemcisinin, bir www servisine bağlandıktan sonra tek seferde transfer ettiği kompozit tüm verilerden oluşan sayfadır. Bu sayfalardaki verilerin kompozit oluşu, verilerin sadece yazılı metinleri değil, grafik, resim ve sesleri de kapsamasından dolayıdır. Ayrıca bu sayfalardan başka merkezlere ve dökümanlara bağlantılar (link) yapılabilir. WWW servisine bağlandığımızda ekrana gelen ilk sayfa, "home page" olarak adlandırılmaktadır. İnternet kullanıcısı, genellikle "home page"lerde mevcut olan "içindekiler" ("contents") kısmından seçim yaparak, istediği bir alt sayfaya bağlanabilmektedir.

Aranılan bilginin bulunduğu web sayfalarının adresleri eğer bilinmiyorsa, bu sayfalara ulaşmanın en kolay yolu, "search engine" ismi verilen tarama makinelerini kullanmaktır. İnternet programlarının pek çoğunda, bu makineler ile doğrudan temas kurabilecek bağlantılar bulunmaktadır. Yahoo, Alta Vista gibi birçok makine, verilen anahtar kelimeler yoluyla, ilgili Web sayfalarını bularak ve dökümlerini yaparak İnternet kullanıcısına sunmaktadır. Fakat, bazen binlerce seçeneğin verildiği durumlarda, seçenekler içinde aranan adres ve dökümanı bulmak, zaman kaybına yol açmaktadır.

Elektronik posta (e-mail) ve usenet, İnternet'in sağladığı imkanların en önemlilerinden iki tanesidir. E-mail sistemine bağlı olan ve adresleri bulunan kişiler ve kuruluşlar, saniyeler ile ölçülebilecek kısa bir süre içerisinde aralarında mesaj ve veri iletimi yapabilmektedirler⁷. Usenet ise, dünya üzerindeki milyonlarca ağ kullanıcısının, özel ilgi alanlarına göre çeşitli konularda haberler, yazılar gönderdiği büyük bir tartışma platformudur. Her haber ve tartışma gurubu, belli bir konuyla ilişkilendirilir. Kullanıcılar tarafından gönderilen konuyla ilgili mesajlar, bu gruplarda topla-

5) Hasan Duman, *Uluslararası Bilgi ve Belge Sağlayan Merkezler*, Ankara 1993, ss.99-101; *İnternet Kullanımı ve Çokça Sorulan Sorular*, a.g.e., ss.59-60; R. Tenant, J. Ober, A.G. Lipow, *İnternet El Kitabı*, trc. Y. Yonta, A. Çelik, A. Kaygusuz, M. Şan, Ankara 1996, ss.9-16, 105-7; S.S. ez-Zirkizli, "El-İnternet: Servetü'l-Ma'lûmât ve's-Sekâfe ve't-Ta'lîm", *Âfâku's-Sekâfe ve't-Turâs*, 16 (1997), ss.35-41. Ayrıca bkz. Daniel P. Dem, *The Internet Guide for New Users*, New York 1994; Zeynel Dinler, *Bilimsel Araştırma ve İnternet'e Bağlı Bilgi Merkezleri El Kitabı*, Bursa 1998.

6) *İnternet Kullanımı ve Çokça Sorulan Sorular*, s.59.

7) E-mail kullanımı ile ilgili geniş bilgi için bkz. R. Tenant ve diğerleri, *İnternet El Kitabı*, ss.41-62.

nır. Gruplar, konulara ve alt konulara göre hiyerarşik olarak yapılandırılır⁸. Bu gruplardan bazıları, sadece akademik tartışmalar için tahsis edilmiştir⁹.

İnternet ile ilgili önemli gördüğümüz bu özet malumatı aktardıktan sonra, yaşayan İslam mezhepleri araştırmalarında İnternet'in sunduğu imkanlar konusuna geçebiliriz. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla yaşayan İslam mezheplerinden birçoğu, İnternet'te faaliyet göstermektedir. ABD ve Avrupa'da yaşayan mezhep mensuplarının kurmuş oldukları veya doğrudan mezhep liderliğine bağlı olan değişik organizasyonlar tarafından ilgili mezhepler adına açılan web siteleri, genellikle iki ana amaca yönelik olarak hazırlanmaktadır. Bunlardan birincisi, mezhep mensuplarını mezhepleri hakkında bilgilendirmek, gündemdeki mezhebi ilgilendiren meselelerden onları haberdar etmek, birbirleriyle irtibatlarını sağlamak, mezhep içinde yaşanan problemleri çözmeye çalışmak, mezhep liderleri ile bağhlar arasında iletişimi sağlamak gibi içe dönük hizmetleri gerçekleştirmek amacındır. Diğer amaç ise, mezhebin tanıtım ve propagandasını yapmak, mezhebe yönelik eleştiri veya saldırılara cevap vermek şeklinde dışa dönük bir karakter taşımaktadır. Yaptığımız araştırma sonucunda, Zeydiler ve Nusayriler'in dışında diğer bütün mezheplerin İnternet'te web sitelerinin bulunduğunu tespit ettik. Bu mezhepler dışında, fikirleri ve faaliyetleri yönüyle İslam Mezhepleri araştırmacılarının ilgi konuları arasına giren bazı cemaat ve teşkilatların da web sitelerini tespit edip inceledik. Bütün bu sitelerin tanıtımına yönelik vereceğimiz bilgiler, umarız araştırmacılara bir kılavuz kolaylığı sağlayacaktır. Bu tanıtımlar içinde, sitelerin adreslerinin ayrıca verilmesi, adres arama zahmetinden araştırmacıyı büyük ölçüde kurtaracaktır. Her ne kadar günümüz Bahâîleri kendilerini artık İslam'a nispet etmiyor, yeni bir dinin mensupları olarak kendilerini lanse ediyorlarsa da, bu inancın orijin olarak İslamiyet içinden çıkması ve Mezhepler Tarihi'ni yakından ilgilendirmesi sebebiyle, Bahâî web sitelerini de araştırmamıza dahil etmiş bulunuyoruz.

İmâmî-Şiilere Ait Web Siteleri

* Ahlul Bayt Digital Islamic Library Project (DILP) isimli bir kuruluş tarafından hazırlanan ve <<http://www.al-islam.org>> adresinde faaliyet gösteren bu sitede, genelde İslam dini, özelde ise Şiî mezhebi hakkında genel bilgileri içeren birçok makale yer almaktadır. Ondört Mâsum'un hayatı, Şiî inanç esasları, ibadet şekilleri ve hums, mut'a gibi muâmelat ile ilgili tatbikatlar, makalelerde işlenen konular arasındadır. Sekaleyn hadisi ve mütevâtirliği hakkındaki bir araştırmacının yanısıra, Ayetullah Humeyni'nin Kırk Hadis isimli eseri yine sitede yer alan diğer köşelerdir.

8) R. Tenant ve diğerleri, a.g.e., s.146; *İnternet Kullanımı ve Çokça Sorulan Sorular*, s.44.

9) M. Strangelove ve D. Kovak'sın *Directory of Electronic Journal, Newsletters and Academic Discussion Lists* (Washington DC 1994) isimli kitabı, İnternet'teki akademik tartışma grupları hakkında, kullanıcılar için rehber niteliğinde hazırlanmış bir çalışmadır.

Önemli İslami kaynakları İnternet içinde okuyucunun hizmetine sunmak amacıyla faaliyet gösteren DILP'nin homepage'i, <<http://www.al-islam.org/organizations/dilp/>> adresinde bulunmaktadır. İlk etapta DILP, faaliyet amacına uygun olarak, İmâmî-Şîîler nezdinde çok önemli iki kitap olan Nehcül-Belâğa ile İmam Zeynel Âbidin'e nisbet edilen es-Sahîfetü'l-Kâmile'yi tam metin halinde İnternet'e koymuştur. Yine bu homepage'den, Tahran'da yayınlanan Al-Tawhid ile Londra'da yayınlanan Al-Serat isimli akademik dergilere bağlantı yapılabilmektedir.

* <<http://www.shia.org/>> adresinde bulunan ve İmam Sadık'a nisbet edilen "Her gün Aşura, her yer Kerbela" sözü ile açılan "The Shi'a Homepage"de, İmâmî-Şîî mezhebini tanıtıcı birçok makalelerin yanı sıra, Dr. Ali Şeriatî'nin bazı makalelerini de bulmak mümkündür. İçlerinde İran İslam Cumhuriyeti'nin resmi homepage'i de dahil, genelde lokal Şîî cemaatlere ait birçok Şîî siteye, bu adresteki bağlantılarla ulaşılabilmektedir.

* <<http://www.angelfire.com/al/shia/>> adresindeki "Shia Links" sitesi, İnternet üzerindeki Şîa mezhebini ilgilendiren tüm siteler ile doğrudan bağlantı kurmak amacıyla hazırlanmış bir ana site görüntüsündedir. Bu site ayrıca, açtığı "Chat Room" köşesiyle, mezhep bağluları arasında irtibat ve tanışmayı sağlamayı amaçlamaktadır.

* <<http://www.world-federation.org>> adresinde, The World Federation of Khoja Shia Ithna Ashari Muslim Community (KSIMC)'nin web sitesi bulunmaktadır. Merkezi Londra'da bulunan bu organizasyon, çoğunlukla Doğu Afrikalı Şîî Müslümanları şemsiyesi altına almaktadır. Hoca İsnâaşerîler olarak bilinen bu cemaat, köken olarak, 19. yüzyılda Hind yarımadasından Afrika'ya göç etmiş İsmâîlîlere dayanmaktadır. Ağa Han'ların merkezîyetçi siyasetini reddeden bu cemaat, Hindistan'daki bir grup İsmâîlî ile birlikte mezheplerini terkederek İmâmîyye mezhebine geçmişlerdir¹⁰. Sitede yer alan bir araştırmada, gurubun tarihi, yaklaşık 600 yıl önce Hindistan'a gelen İsmâîlî dâî Pir Sadreddin'den başlatılmaktadır. KSIMC'nin tarihi ve şu anda dünya üzerindeki faaliyetleri sitede anlatılmakta, yine bu siteden, organizasyona bağlı çeşitli yönetim ve eğitim birimlerinin web sitelerine bağlantı yapılabilmektedir. "The Big Issue" isimli köşede ise, "Kadınlar Çocuk Yetiştirmek için Evde Oturmalıdırlar" ve "Şîîler Müslüman mıdır" gibi ilgi çekici başlıklarda makaleler yer almaktadır.

* The World Council for Imamah Affairs (El-Meclisü'l-Âlemî li Şuûni'l-İmâmîyye) isimli teşkilat, <<http://www.imamah.org/>> adresindeki web sitesinde, kendilerinin, genelde Müslümanları, özelde İsnâaşerî Şîîleri ilgilendiren meseleler ile ilgili çalışmalar yürüten bağımsız bir konsey olduklarını söylemektedir. Londra, Lahor

10) Bu grup hakkında geniş bilgi için bkz. Heinz Halm, *Shiism*, Edinburgh 1991, ss.137, 191.

ve Ottawa'da temsilcilikleri bulunan konseyin hazırladığı bu web sitesinde, daha çok siyasi konular gündeme getirilmektedir. "İran'da Dini Liderlere Karşı Yürütülen Baskılar" başlıklı makaleden, konseyin İran yönetimine muhalif bir kimlikte olduğu anlaşılmaktadır. Makalede, İran'da gözetim altında tutulan "Merce" makamına sahip ulemanın isimleri yer almaktadır. İran ve Irak'taki insan hakları ihlalleri ile, İran'da rejime karşı yürütülen ulema kaynaklı muhalefet hareketi ve gelişen hadiseler hakkında geniş malumatı, söz konusu konseyin bakış açısı ile, yine bu sitede bulmak mümkündür.

* <<http://www.seraj.org/>> adresindeki Serâc isimli site, bütünüyle, İranlı tanınmış düşünür ve ilim adamı Abdülkerim Suruş'un fikirleri, eserleri ve faaliyetlerine tahsis edilmiştir. Dr. Suruş'un biyografisinin de yer aldığı sitede, Suruş'un basılmış eserleri ve makaleleri detaylı olarak tanıtılmaktadır. Sitenin sağladığı bir bağlantı sayesinde, Suruş'a soru yöneltip cevap almak mümkün hale gelmektedir.

Nizârî-İsmâîlilere Ait Web Siteleri

* İsmâîlî Miras Cemiyeti (İsmaili Heritage Society)'nin, <<http://globale.net/~heritage/lib.html>> adresindeki "İsmaili Web" sitesi, kısa adı FIELD olan "İlk İsmâîlî Elektronik Kütüphane ve Veri Merkezi" projesine kaynaklık etmektedir. Bu proje, İsmâîlîlik hakkındaki çalışmalar için, dünyanın her yerinden İnternet vasıtasıyla ulaşılabilecek bir araştırma merkezi oluşturmayı amaçlamaktadır. FIELD, ilk etapta bazı önemli belge ve dökümanları araştırmacıların hizmetine sunmuş bulunmaktadır. Sitenin "library" köşesinden, Ağa Han'lar tarafından yapılan konuşmalar ve önemli yazışmaların metinlerine, Kerim Ağa Han ile yapılan bazı röportajların yazılı metinlerine ve Ağa Han'lar hakkında çıkan haberlerin gazete kopyalarına ulaşabilmekteyiz. Yine bu köşe, Ağa Han ailesi ile ilgili geniş malumatı okuyucunun bilgisine sunmaktadır. İsmâîlîlik ve yakın konular ile alakalı çok sayıda yazma eser, matbu kitap, makale ve tezin isimlerinin verildiği geniş bir katalog, yine "library" köşesi içinde yer almaktadır. "What's New" köşesinde, İsmâîlî cemaati ilgilendiren son yıllardaki önemli olayların bir almanakını bulmak mümkündür. Siteden, Ağa Khan Foundation'ın ve Karaçi'deki Ağa Han Üniversitesi'nin web sayfalarına ulaşılabilir. Eğer bilgisayar sisteminiz ve diğer gerekli şartlar uygunsa, İsmâîlîlere ait F.A.I.R adlı radyoyu dinlemek, F.A.I.R T.V adlı televizyonu izlemek için gerekli kanallara bu siteden bağlanabilirsiniz. Ayrıca "Chat" köşesine üye olarak, değişik ülkelerdeki İsmâîlîlerle sohbet edebilir, onlarla ilmi münakaşa ve münazaralarda bulunabilirsiniz. Sitenin <<http://globale.net/~heritage/source/1043.html>> şeklindeki alt adresinde, Nizârî-İsmâîlî resmî tarihi, muhtasar bir şekilde verilmektedir.

* <<http://www.hal-pc.org/~amana/ismaili.html>> adresindeki site, geniş hacimli diğer bir İsmâîlî web sitesidir. Site daha çok, İsmâîlî cemaate hizmet amacıyla

la hazırlanmış bir görüntüdedir. İsmâilî inanç esasları, Ağa Han'ların da içinde bulunduğu bazı İsmâilî imamların ve önemli İsmâilî şahsiyetlerin biyografileri, Nehcül-Belâğa ve diğer bazı klasik kaynakların tanıtımı, Ağa Han'a ait kuruluşlar ve faaliyetleri ile ilgili geniş malumat, bu sitenin muhtevası içinde mevcut, zikre değer gördüğümüz önemli köşelerdir.

Dâvûdî Bohra-İsmâîlilere Ait Web Siteleri

* Dawoodi Bohra Internet Resources isimli Dâvûdî Bohralara ait web sitesi, ABD'deki Bohra cemaatinin ileri gelenlerinden Molla Hatim Poonawalla başkanlığında bir ekip tarafından yürütülmekte olup, <<http://www.mumineen.org/dbir/>> adresinde bulunmaktadır. Sitedeki bazı önemli köşeler, şifrelerle (passwords) açılabilir. Bu şifreler, yalnızca mezhep mensuplarının veya mezhebi tanıyanların bilebileceği bazı sözcüklerden oluşmaktadır. Bu sözcükleri bulmaya yardım edecek ipuçları, okuyucuya verilmektedir. Sitenin şifresiz açılabilen köşelerinden ilim, ahbâr ve ihlas köşelerinde, değişik konularda dinî ve mezhebî malumat takdim edilmekte, mezhebin tarihi ve mezhebin önemli ziyaret yerleri hakkında okuyucuya bilgi verilmektedir. Siteden, çeşitli mahalli Bohra web sayfalarına bağlantı yapılabilir.

Aynı ekip tarafından hazırlanan <<http://www.mit.edu/~aziz/resources.html>> adresindeki sitede ise, değişik dinî konularla ilgili Dâvûdî Bohralar tarafından kaleme alınmış makaleler bulunmaktadır. "İslam Devletinin Amaçları", "Mükemmel Teslimiyet", "Mucize Kur'an", bu köşede yer alan bazı makale başlıklarıdır. "International Dawudi Bohra Internet Directory", dünya çapında Bohralara ait web siteleri ile bağlantı kurmak için hazırlanmıştır. Ayrıca "Bohra Chat Forum" ile, Bohra İsmâîlileri arasında bir diyalog ortamının oluşturulması amaçlanmaktadır.

<<http://www.compmore.net/~zhussain/bohra/>> adresindeki Ottawa kaynaklı diğer bir sitede, Dâvûdî Bohra cemaati ve şimdiki liderleri hakkında önemli bilgiler verilmektedir.

Dürzîlere Ait Web Siteleri

* <<http://www.tawhidofdruze.org.lb/>> adresindeki Al-Tawhid isimli web sitesi, Dürzî cemaatine aittir. Siteyi hazırlayanlar, kendileri için daha çok 'muvahhidûn' ismini kullanmayı tercih etmektedirler. Dürzîliğin ne olduğu hakkındaki geniş ve doyurucu malumat okuyucuya sunulmakta, mezhep ile ilgili önemli kavramlar izah edilmektedir. Hamza b. Ali'nin, pek çok peygamberin ve filozofun bir reinkarnasyonu olduğu iddia edilmekte, Neştekin ed-Derezî'nin ise gerçek Dürzî inancını sapıran kişi olduğu belirtilmektedir. Reinkarnasyon nedir, dünyanın kadîmligi ne de-

mektir, Allah'ın insanı kendi sureti üzere yaratması ne anlama gelmektedir şeklindeki sorular, Dürzî inancına göre cevaplanmaktadır. Ayrıca, Dürzîlerin dinî sembolü olan beş renkli bayraktaki renklerin her birinin ne anlama geldiği açıklanmaktadır. Sitede bir e-mail adresi verilmekte, mezhep ile ilgili soruları olanların bu adres ile irtibat kurarak sorularına yanıt bulabilecekleri ifade edilmektedir.

Al-Tawhid'in bir alt sayfasında, Doha isimli aylık dergiyi bulmak mümkündür. Dergi, İngilizce ve Arapça olarak iki ayrı dilde yayınlanmaktadır. Derginin değişik sayıları içinde, Dürzî mezhebi ile ilgili dinî, tarihi, kültürel ve politik içerikli birçok makale bulunmaktadır. Dergide ayrıca, mezhep içinde değişik kademelerde görev yapan bazı önemli şahsiyetlerle yapılmış röportajlar yer almaktadır. Röportaj yapılan kişiler arasında, Dürzîlerin en yüksek düzeyde manevi önderleri olan bazı Şeyhül-Akl'ler de bulunmaktadır.

* <<http://www.druze.com/>> adresindeki web sitesi, 1 Şubat 1908'de Seattle şehrinde kurulduğu bildirilen American Druze Society tarafından yürütülmektedir. Sitede söz konusu organizasyonun amaçları sıralanmakta, Dürzîlerin Amerika'daki tarihi anlatılmaktadır. Dünyadaki Dürzî merkezlerin adreslerini ve Dürzîler tarafından yayınlanmış olan kitapların bir kataloğunu, yine bu sitede bulmak mümkündür.

Ahmedîlere Ait Web Siteleri

* Kâdiyâniler olarak da tanınan Ahmedîlerin Kâdiyân kolunun en büyük resmi organizasyonu olan Ahmediyya Muslim Community'nin web sitesi, <<http://www.alislam.org/>> adresinde bulunmaktadır. Sitedeki "İslam Hakkında Başlangıç Bilgileri" köşesi, 1982'den bu yana mezhebin lideri olan ve şu an Londra'da yaşayan Mirza Tahir Ahmed tarafından kaleme alınmış makalelerden oluşmaktadır. Bu makaleler, melekler, kutsal kitaplar, ahiret, hac, oruç, cihad gibi temel İslami konularla ilgilidir. İmam B.A. Rafik tarafından hazırlanan diğer bir köşede ise, doğrudan mezhebi ilgilendiren ve polemik içeren birçok makale yer almaktadır. "Ahmedîlik ve İngiltere" ile "Ahmedîler ve İsrail Devleti" başlıklı makaleler, bu konularda mezhebe muhalif Müslümanların yönelttikleri ithamları cevaplamak amacıyla kaleme alınmıştır. Ahmedîlerin ümmetten ayrı düştüğü en önemli mevzu olan hatm-i nübüvvet meselesi, "Peygamberliğin Sonluğu" adlı uzun bir makalede ele alınmaktadır. Diğer müslümanlar tarafından bu mevzuda Mirza Gulam Ahmed'e yöneltilen suçlamaların asılsız olduğu vurgulanmakta, Gulam Ahmed'in değişik eserlerinden, Hz. Muhammed (s.a.)'in son peygamber olduğunu bildiren pasajlar ıktibas edilmektedir. "Beklenen Mesih'in Da'vası", "Cihadın Ta'tili", "Ahmedî Olmayan bir Müslüman Arkasında Kılınan Namaz" başlıklı makaleler, bu köşede yer alan diğer ilgi çekici yazılardır. Sitenin diğer bir köşesinde, Mirza Gulam Ahmed tarafından kaleme alınan "Ahmedî Harekete Biatın Şartları" isimli risale tam metin halin-

de verilmektedir. Sitenin en ilginç köşesi, Ahmedîlerin muhalif gruplara karşı değişik vesileler ile yaptığı mübâhale davetleridir. Ahmedîlere karşı yürüttüğü mücadele ile tanınan Pakistan eski devlet başkanı Ziyâül-Hak'ın bir uçak kazasında ölümü, böyle bir mübâhalenin sonucu olarak gösterilmekte, mübâhalenin tam metni de ayrıca verilmektedir. Mezhebin, Pakistan Sünni ulemasına 10 Ocak 1997'de yönelttiği diğer bir mübâhale çağrısı ise hem metin hem de Mirza Tahir'in kendi sesinden audio olarak İnternet kullanıcılarına sunulmaktadır. Ahmedî Müslim Televizyon (MTA), gerekli sistem bilgisayarda var ise bu siteden açılabilir. On-Line Library ve On-Line Books servislerinden Kâdiyânîlik ile ilgili pek çok kitap ve makaleye ulaşabilmekteyiz. Al-Takwâ isimli Ahmedîlerin çıkardığı Arapça dergiyi bu siteden okuyabilmekte ve dünya üzerindeki Ahmedî merkezlerin posta ve home page adreslerini bu siteden öğrenebilmekteyiz.

<<http://www.geocities.com/Athens/Acropolis/8394/>> adresindeki web sitesi de, Ahmedîler tarafından yürütülen ve bünyesinde birçok önemli makaleyi ihtiva eden diğer bir sitedir.

Ahmedîlik Karşıtı Hareketlere Ait Web Siteleri

* <<http://www.ummah.net/antiqadiani>> adresinde, Ahmediyye mezhebine karşı mücadelesi ile tanınan A'lâm-i Meclis-i Tehaffüzü Hatmi Nübüvvet isimli teşkilatın web sitesi bulunmaktadır. Teşkilat, Seyyid Ataullah Şah Buhari tarafından, Ahmedîler ve fikirleri ile mücadele etmek amacıyla 1952'de Pakistan'da kurulmuştur. Tamamen dinî amaçlı faaliyet yürüttüğü ve politik hiçbir bağlantısının bulunmadığı bildirilen teşkilatın genel merkezi, Pakistan'daki Multan şehrinde yer almaktadır. Sitede teşkilatın inancı ve amaçları anlatılmakta ve değişik makaleler ile Ahmedî iddialar tenkit edilip çürütülmeye çalışılmaktadır.

* Diğer bir anti-Ahmedî organizasyon, merkezi ABD'de bulunan İdara Dawat-ı İrşad isimli teşkilattir. Teşkilatın <<http://www.irshad.org/idara/>> adresindeki web sitesinde yer alan çok sayıda makalede, Mirza Gulam Ahmed'in fikirleri ve Ahmedîlerin temel inançları tenkit edilmektedir. Bu makalelerde, Gulam Ahmed yalancı peygamberlik yapmakla suçlanmaktadır. Ebû'l-Âlâ Mevdûdî'nin Hatm-i Nübüvvet isimli risalesi, tam metin halinde okuyucuya sunulmaktadır. "Kâdiyânî Mezhebi ile İlgili Müslüman Alim ve Teşkilatların Fetvaları" isimli bölüm içinde, Suudi Arabistan'lı ünlü alim Abdülaziz b. Bâz'ın fetvası, gerekçeleriyle birlikte yayınlanmaktadır. Sitenin sağladığı en önemli katkı, 1935-1997 yılları arasında Pakistan mahkemelerinde görülen Kâdiyânîlik ve Kâdiyânîler ile ilgili dava kararlarının toplu halde verilmesidir. Ahmedîler ile ilgili basında çıkan birçok haberi, yine sitede bulmak mümkündür. Aynı teşkilat tarafından hazırlanan, Hollanda, Malay ve Boşnak dillerinde kaleme alınmış anti-Ahmedî karakterli yazıların bulunduğu diğer web sayfalarına bu siteden geçilebilmektedir.

* Mohibban-e-Mustafa isimli organizasyon, <<http://www.nl-marketing.com/netlink/rashid/>> adresindeki web sitesine, "Anti Ahmediyye Movement in İslam" başlığını isim olarak seçmiştir. Sitedeki anti-Ahmedî karakterli birçok makalenin arasında, "Mirza'nın Kadınları Suistimali", "Uyuşturucu ve Ahmediyye Hareketi", "Kâdiyânilerin Kur'an'ı Tahrifi" gibi ilgi çekici başlıklar bulunmaktadır. Mohibban-e-Mustafa'nın, Ahmediyye hareketinin kuruluşunun yüzüncü yılı münasebetiyle, Ağustos 1994'de Ahmedîlere yaptığı mübâhale çağrısı, tam metin olarak sitede okuyucunun bilgisine sunulmaktadır.

Yezîdîlere Ait Web Sitesi

* <<http://www.yezidi.org/>> adresinde, Yezîdîlerin çıkardığı Denge Êzîdiyân (Yezîdîlerin Sesi) isimli derginin İnternet için hazırlanmış versiyonu bulunmaktadır. Almanca ve İngilizce olarak iki ayrı dilde yayınlanan dergi, Melek Tavus ve diğer Yezîdî sembollerin yer aldığı bir logo ile ekrana gelmektedir. Sitenin bir sayfasında, "Yezîdîler Kimdir" başlığı altında resmî Yezîdî tarihi ortaya koyulmaktadır. Bu araştırmaya göre, Yezîdîlerin tarihi, M.Ö. 2000 yıllarında başlamaktadır. Bu web sayfasından, Yezîdîlerin şu anki nüfusunun 800,000 civarında olduğunu, bu nüfus içinde 30,000 kadarının Almanya'da yaşadığını öğrenmekteyiz.

Denge Êzîdiyân'ın incelediğimiz son sayısının İngilizce versiyonunda, iki makale göze çarpmaktadır. Dr. Pir Mamou Othman tarafından kaleme alınan "Şeyh Adî'den Önce Yezîdîler" başlıklı makalede, Yezîdîliğin Mecûsî dini ile ilgisi incelenmektedir. "Pasaporttaki Üç Çarpı, Yezîdî Anlamındadır" başlıklı makalede ise, Yezîdî olmanın günümüz Türkiye'sindeki dezavantajları ifade edilmekte, Yezîdîliğin bağımsız bir din olarak tanınmamasından doğan problemler dile getirilmektedir. Derginin Almanca versiyonu daha dolgun bir görünümündedir. Bu versiyonda, Yezîdî edebiyat tanıtılmakta, Yezîdîlerin ibadet şekilleri anlatılmaktadır. Yezîdî hiyerarşiyi belirten ve Yezîdî b. Muaviye ile Yezîdîlerin ilişkisini inceleyen iki makale, dergide yer alan ve burada zikre değer gördüğümüz araştırmalardır.

Bahâîlere Ait Web Siteleri

* <<http://www2.bcca.org/>> adresindeki Bahâî Computer Communication Association (BCCA), Bahâîler ve Bahâî organizasyonlar arasında İnternet yoluyla iletişimi sağlamayı amaçlamaktadır. Bu siteden, dünyanın dört bir yanındaki Bahâî mahfillerin, klüplerin ve okulların web sayfalarına bağlanabilmektedir. Ayrıca sitede, Association for Bahâî Studies (ABS) ile bir bağlantı servisi bulunmaktadır. Bu kuruluş, Bahâîlik hakkında akademik çalışmalar yürüten bir kurum olarak, konferans, yayın gibi faaliyetlerinden okuyucuyu haberdar etmektedir. Bu kuruluşun yayınladığı akademik bir dergi olan Journal of Bahâî Studies içindeki makalelerin özetleri, yine ABS'nin web sitesinde verilmektedir.

* <<http://bounty.bcca.org/srb/resources.html>> adresindeki "Bahâî Resources on the Internet" adlı web sitesi, tam bir Bahâîlik araştırma merkezi niteliğindedir. İngilizce yanında Arap ve Fars dillerinde de hazırlanan "Bahâî Faith Index" köşesinde, Bahâîlik dini, Bahâî tarihi ve diğer alakalı konularda pek çok bilgiyi bulmak mümkündür. "Sacred Scriptures and Other Text" köşesinde ise, aralarında Kitâbü'l-Akdes ve Kitâbü'l-İkân'ın da bulunduğu Bâb, Bahâullah, Abdülbahâ ve Şevki Efendi'ye ait bütün eserler tam metin halinde okuyucu ve araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır. Umûmi Adalet Evi'nin demeçleri, tam metin halinde yine bu köşede yer almaktadır. Bu kaynaklara ulaşmak için yapılacak tek iş, telif hakkı ile ilgili bir uyarı panosuna, şartları kabul ettiğiniz dair bir komutu vermenizdir. Sitede hizmet veren "Bahâî Faith Online Group" ise, Bahâî inancı ile ilgili müzakerelerin yapıldığı bir tartışma platformu olma amacındadır.

Selefi Gruplara Ait Web Siteleri

* Selefi İslamî anlayışı benimseyen cemaatlerce yürütülen web siteleri arasında en kapsamlılarından biri, <<http://www.islamworld.net/>> adresindeki Al-Huda School (Hidayet Okulu) isimli sitedir. Sitede, Kur'an'ın değişik dillerdeki tercümelelerinin yanısıra, kıraat öğretimi için bir audio sistem bulunmaktadır. Siteden ayrıca, Buhârî ve Müslim'in Sahihleri ile Ebû Dâvûd'un Sunen'i ve Muvatta hadislerinin tümünde, anahtar kelimeler yardımıyla tarama ve hadis bulma çalışmaları yapılabilmektedir. "Temel İman Esasları" köşesinde, İbn Teymiyye, İbn Kayyim gibi ilk dönem, Abdülaziz b. Bâz ve Şeyh Elbânî gibi çağdaş selef alimlerinin, iman esasları ile ilgili çeşitli konulardaki görüşleri yer almaktadır. Ayrıca, Seyyid Kutub, Mustafa Meşhur ve Bilal Philipps gibi dava adamlarının yazıları da aynı köşede okuyucuya sunulmaktadır. "Namaz", "ahiret", "kadın, aile ve evlilik", "Müslümanın karakteri", "da'vet metodu", "cihad", sitede bulunan diğer bazı köşelerdir. "Risaleler" köşesindeki, "Hapishaneler: Alimlerimizin Meskenleri" başlıklı bir makalede, Suudi Arabistan'da tutuklu bulunan bazı alimlerin durumu gündeme getirilmekte, bu vesile ile Suudi yönetimi eleştirilmektedir.

* Sünnet Bağlıları Cemiyeti (The Society for Adherence to the Sunnah)'nin <<http://www.islam.com.sunnah/>> adresindeki web sitesi, selefi çizgide yazılmış birçok makale ve yazıyı ihtiva etmektedir. "İrtidada Yolaçan Sebepler", "Ebû Hüreyre Müdafaası", "Kur'an ve Sünnet'e göre Müslüman Kadının Giyimi", sitede yer alan bazı ilgi çekici makalelerdir. Abdülaziz b. Bâz başkanlığındaki fetvâ konseyinin İhvânü'l-Müslimîn, Ensârü's-Sünne, Tebliğ Cemaati gibi grup ve cemaatler hakkındaki fetvaları, tam metin halinde sitede verilmektedir.

* <<http://www.militantislam.com/>> adresindeki Hüsâm ed-Dîn (Dinin Kılıcı) isimli web sitesi, özellikle İslam'ın cihad emrini ön plana çıkartan bir anlayışa sa-

hip Selefî bir grup tarafından yürütülmektedir. Grup, faaliyetlerinde gözettiği hedefleri şu şekilde ifade etmektedir: "İlk ve en önemli amacımız, Müslümanları dinleri hususunda eğitmektir... Biz, silah temin ederek ve harp ilmini öğrenerek cihada hazırlanmayı öngören peygamber sünnetini onaylıyoruz ve Müslümanları bu sünneti işlemeye teşvik ediyoruz....Biz, Müslümanlar olarak hiçbir şahıs, kuruluş veya hükümetten korkamayız. Çünkü bu korkaklık, bir çeşit şirk sayılmaktadır ve tevhidi bozmaktadır". Grup, amacını ise şu cümlelerle ortaya koymaktadır: "Biz inşaallah, İslam bayrağı etrafında toplanacak, kafirlerin kalbine korku ve terörü, Müslümanların kalbine ise Allah sevgisini tekrar koyacak ve Allah'ın dinini yeryüzünde en yüksek bir mertebede tesis edeceğiz". Sitedeki bir çok makalede, değişik dinî ve siyasi konular, Selefî bakış açısıyla ele alınmaktadır. İlgi çekici makale başlıklarından bazıları şunlardır: "Selef-i Sâlih Kimlerdir", "Davetçinin Özellikleri", "Niçin İki Kadının Şahitliği!", "Namazda Ellerin Birleştirilmesi", "Sakalın Vacip Oluşunun Delilleri", "İstiklal Marşında Ayağa Kalkmanın Hükümü", "Şeyh Elbâni'den Cihad Üzerine", "Üsâme b. Ladin: Bir Fenomen", "Şeyh İbn Bâz Suudi Rejimine Direniyor".

Yukarıda tanıttığımız web sitelerinden başka, <<http://www.islaam.com/jimas>> adresindeki Cemiyet-i İhyâ-i Minhâci's-Sünne'ye ait web sitesi ile, <<http://www.muslims.net/salaf/>> adresindeki "Salaf-us-Salih Homepage", aynı çizgide yayın yapan diğer iki sitedir.

Diğer Web Siteleri

* Şeyh Abdülkadir Murâbit liderliğindeki Murâbitûn hareketi, <<http://www.geocities.com/Athens/Delphi/6588/>> adresinde bir web sitesini yürütmektedir. Hilafetçi görüşleriyle tanınan bu organizasyonun web sitesinde, grubun görüşlerini yansıtan çeşitli makaleler yer almaktadır. "Hilafetin Dönüşü", "Altın Dinarın Dönüşü", "İslami Bankacılık Aldatmacası", "Amerika'yı İslamlaştırmak" ve "İslam ve Amerikan Yerlileri", sitede yer alan bazı makale başlıklarıdır.

Diğer bir hilafetçi teşkilat, merkezi Güney Kalifornia'da bulunan Halifornia (Khalifornia) isimli organizasyondur. Hizbu't-Tahrîr ile irtibatlı olduğunu zannettiğimiz bu organizasyon, faaliyet gösterdiği eyaletin ismi ile hilafet kelimelerini birleştirmek suretiyle "Khalifornia'yı kendisine isim olarak seçmiştir. <<http://www.khalifornia.org/>> adresinde bulunan web sitesinde, yaptıkları faaliyetin, hilafet bilincinin Müslümanlara ulaştırılması amacı güttüğü bildirilmektedir. "Cihad", "Velâyet", "İslam ve Demokrasî", "İslam Devletinin Yapısı", "Ne Zaman Bir Devlet İslamî Olur", "İslam Bayrakları", sitede yer alan bazı makale başlıklarıdır. "İslam Devleti Anayasasından Seçmeler" başlıklı yazıda, Hizbu't-Tahrîr tarafından hazırlanan anayasa taslağı esas alınmıştır. "İçimizden Gelen Saldırıları" başlıklı makalede ise, Cemaleddin Afgânî ve Muhammed Abduh gibi şahsiyetler, kafirlerin maşası olmakla suçlanmaktadır.

* Ondokuz sayısı ile ilgili görüşleri ve yaptığı Kur'an tercümesiyle tanınan ve bazı bağluları tarafından peygamber olduğu ileri sürülen Mısır asıllı Amerikalı matematik profesörü Reşad Halife'nin tesis ettiği cemaat, <<http://www.moslem.org/>> adresinde bir web sitesine sahiptir. The International Community of Submitters (ICS) (Uluslararası Müslimler Cemiyeti) ismi ile faaliyet gösteren bu grup, amaçlarının, gerçek İslam'ın ve Kur'an'ın öğretileri üzerine yüzyıllar boyunca çöken gelenek ve bid'atların ayıklanması ve sadece Kur'an'ın esas alınarak, bu şekildeki bir dinin insanlığa sunulması olduğunu söylemektedir. Reşad Halife'nin öldürülmesinden bu yana grup, Türk asıllı Edip Yüksel'in başkanlığında faaliyet göstermektedir. <<http://www.moslem.org/yuksel/>> adresindeki Edip Yüksel'in homepage'indeki "Bir Ültimatom" isimli yazıdan, cemaat içinde önemli bir ihtilafın var olduğu anlaşılmaktadır. Yazıda, Reşad'ın ölümünden sonra bir grup cemaat mensubunun, Reşad'ın kendisine, yazılarına ve sözlerine kutsiyet atfettikleri ve bunları Kur'an'ın yanında bir kaynak olarak addettikleri belirtilmekte, bu durumun ise Muhammedilerin (Müslüman kelimesi kullanılmıyor) Hz. Peygamber hususunda yaptıkları yanlışın tekrar edilmiş bir hali olduğu vurgulanmaktadır. Bu ultimatom ile cemaat, "geçmiş ümmetler tarafından işlenen bu büyük cürüm"den sakındırılmaktadır. Site'nin bir köşesi, Reşad'ın Kur'an tercümesine ayrılmıştır. Reşad'ın, çok eşli evlilik, erkeklerin sünnet edilmesi, cihad ve tesettür konularında yazdığı makaleleri de sitede yer alan diğer unsurlardır. Edip Yüksel ve diğer cemaat mensupları tarafından kaleme alınan makalelerde ise, hadis ve sünnetin geçersizliği, yönetimde çoğulculuk gibi konular işlenmekte, Hz. Peygamber'in okuma yazma bilen bir insan olduğu isbat edilmeye çalışılmaktadır.

* <<http://www.noi.org>> adresindeki web sitesi, Peygamberlik ve Mehdilik iddialarıyla tanınan Amerikalı siyahi lider Elijah Muhammed'in tesis ettiği Nation of Islam isimli teşkilata aittir. Teşkilat şu an, Louis Farrakkan liderliğinde faaliyet göstermektedir. Nation of Islam'ın tarihi ile Elijah Muhammed'in biyografisi, sitede yer alan önemli köşelerdendir. 1964'de Elijah Muhammed tarafından kurulan ve ekonomik yardımlaşmayı esas alan cemaat mensuplarının vergilendirilmesi programı, sitede tanıtılmaktadır. L. Farrakkan'a ait bazı makaleler ve yaptığı konuşmaların metinleri ile Temmuz 1997'de Chicago'da teşkilat tarafından tertip edilen Yeni Yüzyılda İslam isimli uluslararası konferansta sunulan tebliğler yine sitede verilmektedir. "Online Study Center" köşesinde yer alan makaleler ile, Nation of Islam mensuplarının eğitilmesi hedeflenmektedir.

The Nation of Gods and Earths Peace, ABD asıllı diğer bir siyahi organizasyondur. Heterodoks görüşleri açıkça belli olan bu gurubun, <<http://sunsite.unc.edu/nge/>> adresinde bir web sitesi bulunmaktadır. Sitenin en önemli köşeleri olan "Ulusal Demeç", "Ne Öğretiyoruz" ve "Ne Amaçlıyoruz" isimli bölümlerde, cemaatin temel görüşleri belirtilmektedir. Bazı Kur'an ayetlerinin meali ile başlayan

Ulusal Demeç'te, cemaate katılmak, ölümden diriliş ve yeniden doğuş olarak ifade edilmektedir. Yeniden doğanlar, "Ulvî Alfabe" ve "Ulvî Matematik"ten yararlanarak kendilerine yeni bir isim seçerler. Cemaate girenlerin uymaları gereken beslenme diyeti (dietary law), sitede açıklanmaktadır. Yazılarda, siyahi insanların bu dünyanın asıl sahipleri, insanlığın ataları ve medeniyetin gerçek kurucuları olduğu belirtilmektedir. Zenci insan, tanrıdır ve bu tanrının ismi de Allah'tır. Bu anlamıyla Allah aynı zamanda bir babadır. İnsan ile evren arasındaki ilişkiyi çözmek için tek yolu Ulvî Matematik'i bilmekten geçmektedir. Cemaate göre İslam, bir din değil bir yaşam biçimidir. Bu nedenle, İslam'ın kuralları bu açıdan tekrar ele alınmalıdır. İlginç görüş ve pratikleri olan bu siyahi cemaat, New York Harlem'de "Allah School in Mecca" isimli bir merkeze sahiptir. Bu merkez, sitede tanıtılmaktadır. Ayrıca cemaatin aylık gazetesi olan Five Percenter, siteden okunabilmektedir.

* Pîr İna'yet Khan'ın "Evrensel İbadet" anlayışını esas alan bir mistik grup olan Abode of the Message, <<http://www.sufiorder.org/aegis/>> adresinde bir web sitesine sahiptir. Din ayrımı gözetmeksizin, bağlılarını ortak bir mistik anlayışa ulaştırmak isteyen bu gurubun görüşleri ve faaliyetleri, sitede belirtilmektedir.

* Siyasi faaliyetleri yanında değişik ve ilginç İslami görüş ve pratikleri ile tanınan Afganistan kökenli Taliban hareketinin web adresi, <<http://taliban.com>> şeklindedir. Sitede, hareketi ve görüşlerini tanıtan yazılar yanında, "Fundamentalizm", "Emire İtaat", "Cihad: Unutulan Farz" başlıklı makaleler, grubun önemli bazı konulardaki bakış açılarını ortaya koyacak niteliktedir.

∞ ∞ ∞

Böylece, tesbit edebildiğimiz önemli web sitelerini kısaca tanıtmış olduk. Bu tanıtmaların, kaynak olarak İnternet kullanımının boyutunu göstermesi bakımından araştırmacıya yeterli fikri verdiğini düşünüyoruz. Tekrar özetlemek gerekirse, İnternet yaşayan İslam mezhepleri araştırmalarında şu imkanları sağlamaktadır:

1 - Mezhebin/cemaatin tarihi, görüşleri, ibadet şekilleri ve varsa hukuk sistemi, mezhebin/cemaatin bizzat kendisinden öğrenilebilmektedir.

2 - Mezhep/cemaat hakkında kaleme alınmış araştırmalar, makaleler ve yazılar, hep beraber bir yerde bulunabilmektedir.

3 - Mezhebin/cemaatin temel kaynaklarına kolayca ulaşmak mümkün olmaktadır. Hatta bazı organizasyonların, mezhepleri ile ilgili bütün matbu dökümanı bünyesinde barındıracak elektronik kütüphane kurma hazırlığı içinde olmaları göz önüne alındığında, İnternet'in sağladığı bu imkanın ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

4 - Mezhebin/cemaatin şu anki liderinin kim olduğu veya yönetim kadrosunun kimlerden oluştuğu genellikle tespit edilebilmekte, liderin biyografisi, eserleri ve fa-

aliyetleri hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Mezhebin/cemaatin lideri veya önemli kişileri ile yapılmış röportajlar, yine araştırmacılar için başka kaynaklarda bulunamayacak bilgi malzemeleridir. Hatta bazı sitelerin verdiği imkanlar sayesinde, önemli şahsiyetler ile, soru-cevap veya tartışma diyaloguna geçilebilmektedir.

5 - Mezhebin/cemaatin güncel hadiselerle karşı tutum ve görüşleri anında tesbit edilebilmektedir.

6 - Mezhepler/cemaatler arasında vuku bulan tartışma ve polemikler, bizzat tarafların yorum ve yazıları ile izlenebilmektedir.

7 - Mezhep/cemaat içinde ortaya çıkan bazı sorun ve ihtilaflardan kısa zamanda haberdar olunmaktadır.

8 - Mezhebin/cemaatin basım faaliyetleri yakından takip edilebilmekte, gazete ve dergiler ekrandan izlenmektedir. Mezhebin/cemaatin radyosu ve TV'sine gerekli imkanlar oluşturularak bağlanmak artık mümkün hale gelmiştir.

9 - Mezhebe/cemaate bağlı her türlü kuruluş ve organizasyon ile kardeş teşekküller, adresleriyle birlikte tespit edilebilmektedir.

10 - Usenet sistemi ve Chat köşeleri yoluyla, çeşitli konular üzerinde tartışma platformları oluşturulabilmekte, bu konularda değişik çevrelerin görüşleri alınabilmektedir.

11 - E-mail yoluyla, ilgili teşkilatlar veya mezhep/cemaat mensupları ile kolayca haberleşilmektedir. Akademik çalışmalarda kullanılmak üzere hazırlanan anket formlarının çok sayıdaki deneye e-mail yoluyla ulaştırılıp geri toplanması, artık İnternet üzerinde çokça kullanılan bir yöntem haline gelmiştir.

12 - Mektuplaşma ve ziyaretler için posta adresleri temin edilebilmektedir.

13 - Araştırmacı, İnternet'i belli aralıklarla tarayarak, yeni ortaya çıkan bazı grup ve düşüncelerin varlığından ve mahiyetlerinden haberdar olabilir. Çünkü bu tür yeni grup ve cemaatler, kendilerini tanıtmak için ilk etapta İnternet'i kullanmayı gerekli görmektedirler. Bu yolla geniş bir kitleye, çok kısa bir sürede ve çok ucuz imkanlarla ulaşmaktadırlar.

İşte sunduğu bütün bu imkanlarıyla İnternet, yaşayan itikâdî İslam mezhepleri ve çeşitli dinî cemaatler hakkında araştırma yapmak isteyenler için vazgeçilemez bir kaynak ve araç olarak önümüzde durmaktadır. Bundan sonra öyle görünüyor ki, yapılan araştırmaların dipnotlarında, kitap ve makalelerin isimleri ve sayfa numaraları yanında, çeşitli web sitelerinin İnternet adresleri de artık referans olarak geniş ölçüde kullanılacaktır.